

Arkeologisk förundersökning 2014

Gyllenstjärna 7, fornlämning 20

SCHAKT FÖR HISSGROP

Malmö stad, Malmö kommun
Skåne län

Arkeologisk förundersökning 2014

Gyllenstjärna 7, fornlämning 20

SCHAKT FÖR HISSGROP

Malmö stad, Malmö kommun
Skåne län

Skånearkeologi

Per Sarnäs

Midgårdsgatan 3

216 19 Malmö

Tel: 0708-82 78 16

E-post: info@skanearkeologi.se

Webb: www.skanearkeologi.se

Arkeologisk förundersökning 2014

Gyllenstjärna 7, fornlämning 20

Schakt för hissgrop

Malmö stad, Malmö kommun

Skåne län

Skånearkeologi

Rapport 2014:3

Författare: Per Sarnäs

Grafisk form: Anders Gutehall

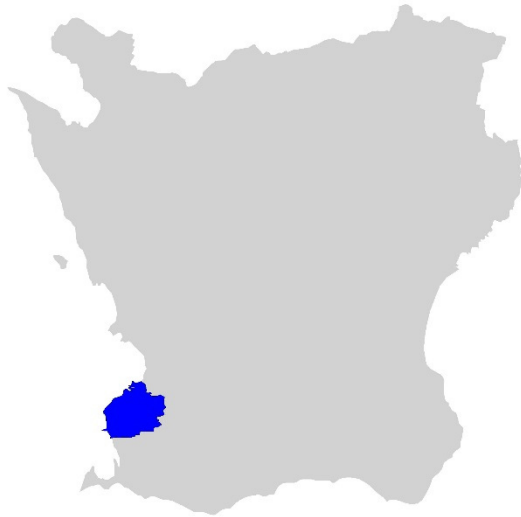
Omslagsbild: Per Sarnäs

Tryck: Elanders Sverige AB

© Skånearkeologi 2014

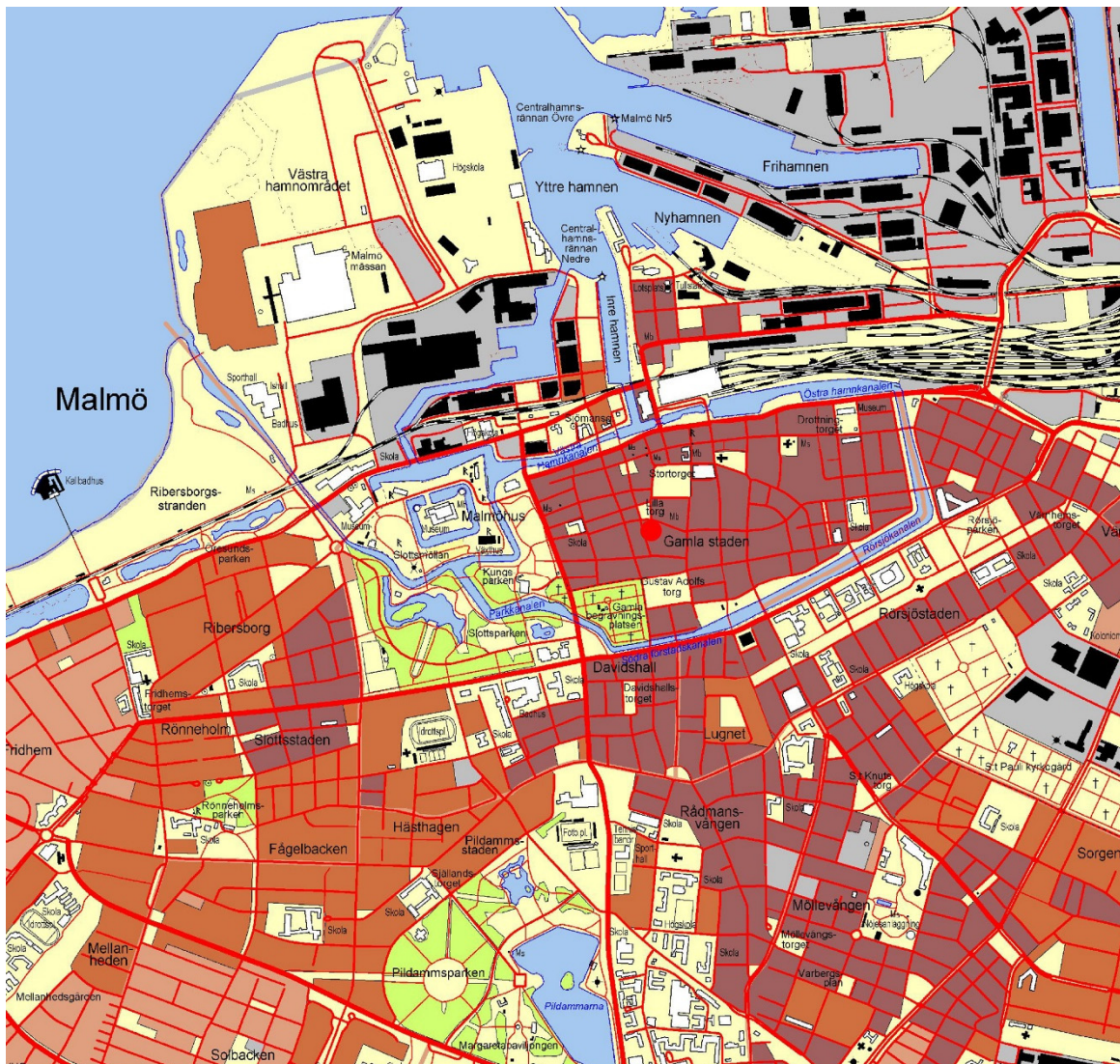
Innehåll

Inledning	5
Topografi och fornlämningsmiljö	5
Tidigare undersökningar	6
Undersökningsresultat	8
Referenser	9
Tekniska och administrativa uppgifter	10

Figur 1. Karta över Skåne med Malmö kommun markerat med blå färg

Figur 2. Karta över del av Malmö med Hedmanska gården markerad med en röd fylld cirkel.

Inledning

Med anledning av ombyggnad av Form Design Centers lokaler vid Hedmanska gården inom fornlämning nr 20 i Malmö stad, beslutade länsstyrelsen Skåne län om en arkeologisk förundersökning i form av en schaktningsövervakning (431-2635-2014).

Form Design Center har sina lokaler i den stora magasinsbyggnaden på Hedmanska gården, uppförd som magasinsbyggnad 1850. Magasinsbyggnaden är försedd med källare och ombyggnaden innebär bl.a. att befintligt källargolv som utgjordes av kullersten med underliggande tegelstengolv avlägsnades och ersattes med betong. För att tillgänglighetsanpassa byggnaden kommer en hiss att installeras. Hissen kommer att börja i källaren och man var därför tvungen att schakta för hissgruppen.

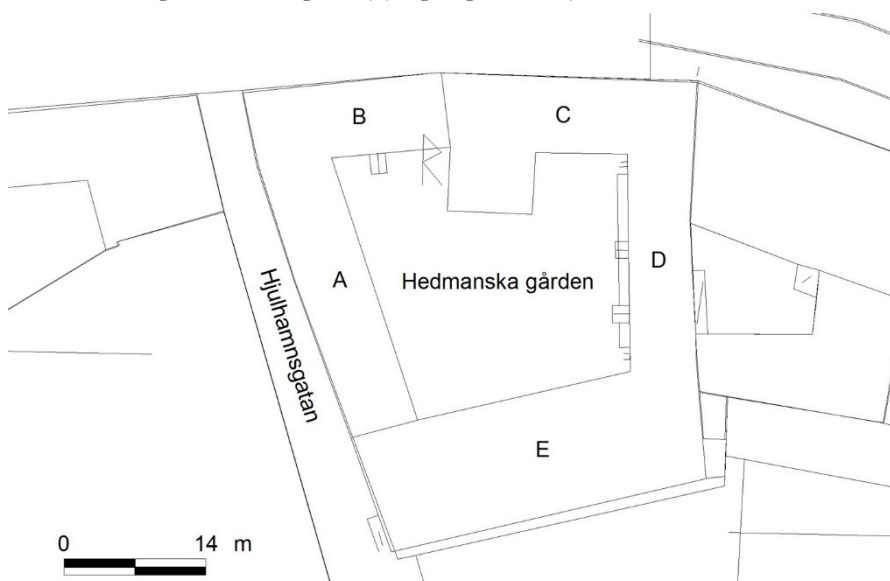
Topografi och fornlämningsmiljö

Namnet Gyllenstjärna fastställdes år 1864 och var en hyllning till släkten Gyllenstjärna. Släkten hade exempelvis haft flera familjemedlemmar som länsmän på Malmöhus och som Isberg skriver: "...i övrigt haft inflytande på stadens öden" (Isberg 1923: 142)

Hedmanska gården tillhör några av de äldre korsvirkesbyggnaderna i Malmö och har uppförts under olika tidsperioder. Hus A kallas "Sölsers och Bagers magasin". Det är ett korsvirkeshus från 1750-talet och egentligen två sammanbyggda hus. Hus B benämns "Pehr Malmros hus". Det är ett korsvirkeshus som byggdes om i början på 1800-talet. Tidigare omnämns det som två mindre hus och lär ha ägts av Jörgen Kock 1532 och har även tillskrivits herr Steen Bilde 1539. Hus C kallas "Niels Hammers hus" och är ett korsvirkeshus, förmodligen gårdens äldsta byggnad. Det första omnämmandet är från år 1529 då Jacob Matsen står som ägare till gården. Gården nämns som "Landgille till Sanctorum Simonis & Jude Kapell". Byggnad D benämns som "Harald Bagers hus". Det är ett grundmurat tegelhus från 1894. Hus E kallas "Hedmanska magasinet" och är ett grundmurat tegelhus från 1850-talet (Lindell 1980).

Väster om Hedmanska gården går Hjulhammsgatan som blivit uppkallad efter en kärrvik kallad "Hiulhaffnen". Denna skar in från söder i en sandås som upptog gatans södra del. Själva namnet kommer av ordet hjulman (hjul- och vagnmakare). Dessa yrkesmän skall ha haft sina verkstäder vid detta strede (Ljungberg 1960: 56).

Norr om Hedmanska gården går Larohegatan och norr om denna ligger Lilla Torg. Larohegatans namn har sitt ursprung i mitten av 1700-talet, då en köpman, perukmakare och traktör vid namn Leonard de la Roses ägde en fastighet i kv. Blomman, där Faxeska gården nu ligger. Leonard de la Roses gata blev i folkspråket senare förvrängt till Larohegatan (Ljungberg 1960: 68).

Figur 3. Karta över Hedmanska gården med de olika husen markerade med bokstäver.

Figur 4. Schaktet för hissen grävdes för hand.

TIDIGARE UNDERSÖKNINGAR

Tidigare arkeologiska undersökningar i kvarteret Gyllenstjärna visar att det kan ha funnits bebyggelse i området från 1100-talet. Vid en undersökning från 1987 (MHM 06984, 061:13) framkom lämningarna från 1100- till 1600-tal, dessa delades upp i fyra olika faser:

- Den äldsta konstruktionen var ett hus som eventuellt kan dateras till 1100-talet. Från den första fasen, 12–1300-tal, har lokaliserats rännor, tunnor, lerbottnar samt olika fiskehanteringsgropar och spår av garveriverksamhet.
- Från fas två, dvs. 13–1400-tal, fanns rännor, gropar, lergolv och tunnor bevarade. En av rännorna hade pinnhål i botten och har troligen fungerat som staket.
- Lämningarna från fas tre, 14–1500-tal, utgjordes av tre gropar, en tunna, samt ett nedgrävt träkar.
- och en ugn.

Det har i kvarteret också framkommit en bakugn som dateras till 15–1600-talet och en gata (MHM 06846, 061:12). Ett senare fynd är rester av en krukmakarverkstad från 1700-talet (MM 25153, 061:03).

Figur 5. Schaktets läge i Hedmanska magasinet.

Figur 6. Schaktet efter handschaktningen.

Inne i magasinsbyggnadens sydöstra hörn genomfördes 2010 en mindre schaktningsövervakning i samband med att husgrunden förstärktes. Ett antal 1,6 meter djupa gropar grävdes som huvudsakligen var fyllda med raseringsmassor. I ett av schakten framkom på ett djup av 1,2 meter en kullerstensbeläggning (Frejd 2010).

Det har genomförts sju arkeologiska undersökningar i Hjulhamngatan. År 1974 grävdes ett stort schakt för avlopp strax norr om föreliggande undersökning. Ledningsschaktet var 2,5 meter djupt och upptog 2/3 av gatans bredd. I schaktväggarna kunde Sven Rosborn konstatera olika torviga och dyga lager med enstaka fynd i (Rosborn 1974).

År 1989 genomfördes en schaktningsövervakning med anledning av nedläggning av fjärrvärme. Fjärrvärmerören lades dock i ett tidigare schakt för fjärrvärme (Persson 1989).

Med anledning av en renovering av dagvattenledning 1991, grävdes tre schakt i norra delen av Hjulhamngatan och ett i korsningen Hjulhamngatan och Per Weijersgatan. Inget av antikvariskt värde framkom i schakten (Persson 1991).

År 2002 övervakades ett schakt strax intill fastigheten Hjulhamngatan 5 varvid endast omrörda massor iaktogs (Assarsson 2006).

Under perioden 2008–2009 upptogs ett antal schakt i Hjulhamngatan och Per Weijersgatan. Det nordligaste av dessa schakt låg några meter utanför Magasinsbyggnaden. I den del som var närmast byggnaden framkom dock enbart moderna fyllnadsmassor (Jönsson & Hadevik 2010).

År 2009 genomfördes en schaktningsövervakning med anledning av framdragning av gas. Ett 34 meter långt och 0,8 meter brett schakt med ett djup av ca 0,9 meter

Figur 7. Kvadratmeterrutans läge i schaktet.

drogs i norra delen av Hjulhamngatan. I södra delen av schaktet framkom på en nivå av ca 0,5–0,6 meter under markplan ett homogent gödselbemat lager (Jönsson 2009).

Vid en mindre schaktningsövervakning 2013 framkom endast moderna fyllnadsmassor (Sarnäs 2013).

Undersökningsresultat

Ombyggnadsarbetena i källaren innebar att den befintliga kullerstenen togs bort liksom delar av det underliggande tegelstensgolvet. Tegelstensgolvet sträckte sig från norra väggen fram till den södra raden av stolpar. I mitten av rummet fanns en rännformad försänkning i golvet. Längs med den södra raden av stolpar har tidigare funnits en vägg. I sydöstra hörnet av källaren handschaktades hissgruppen till ca 0,5 meter under den befintliga golvnivån. I botten på hissgruppen framkom ett kulturlager. För att få ett stabilt underlag var man tvungen att gräva bort ytterligare 0,2 meter. Innan detta gjordes undersöktes en kvadratmeter av kulturlagret genom att massorna hackades igenom med skårslev. I kulturlagret påträffades djurben, fönsterglas, tegel, taktegel, järnnitar och några få bitar keramik. Keramiken kan ges en ungefärlig datering till 1600–1800-tal.

Fyndnr	Gods	Glasyr	Antal	Vikt (g)
MMA 87:1	Yngre rödgods	rödbrun	2	31
MMA 87:2	Yngre rödgods	brungrön	1	6
MMA 87:3	Yngre rödgods	grågrön	1	15
MMA 87:4	Yngre rödgods	grön	1	4

Figur 8. Schaktet sedan man fördjupat det ytterligare 0,2 meter.

Referenser

- Frejd, J. 2010. Hedmanska gården, hus E. Arkeologisk förundersökning 2010. Sydsvensk Arkeologi rapport 2010:3.
- Isberg, Anders Ulrik. J:r. 1923. Handbok med uppgifter och förklaringar till A. U. Isberg S:rs historiska karta över Malmö stad av år 1875. 2.a uppl. Malmö.
- Jönsson, L. & Hadevik, C. 2010. Hjulhamngatan & Per Weijersgatan. Dokumentation i samband med grävning för brunnar inom RAÄ Malmö 20:1. Malmö museer, Arkeologienheten rapport 2010:05.
- Lindell, Olle. 1980. Hedmanska gården (gårdarna som blev en). Trelleborg
- Ljungberg, Leif. 1960. Gatunamnen i Malmö. Malmö.
- Reisnert, Anders. 2003. Lilla Torg. Malmös Kartor. Från 1500-talet till idag. Red. T. Tykesson. Lund, s. 74–75. Opublicerat material
- Rosborn, S. 1974. Dagboksanteckningar. Malmö museers arkiv (G23:01)
- Sarnäs, P. 2013. Innerstaden 1:14 – Hjulhamngatan, fornlämning 20. Gasledning. Malmö stad, Malmö kommun. Skånearkeologi rapport 2013:6.

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens diarienummer	431-2635-2014
Skånearkeologis diarienummer	201403
Inventarienummer	MMA 87
Arkivnummer	61:24
Län	Skåne
Kommun	Malmö
Stad	Malmö
Fastighet	Gyllenstjärna 7
Kvarter	Gyllenstjärna
RAÄ-nummer	20
Ekonomiska kartans blad	2C:23
Koordinatsystem	Sweref 99 TM
X koordinat	6163876
Y koordinat	373953
M ö.h.	3,5
Fältarbetstid	2014-02-05-2014-02-11
Antal arbetsdagar	4
Antal arkeologtimmar	7
Undersökt yta	10 m ²
Projektansvarig	Per Sarnäs
Uppdragsgivare	Stadsfastigheter, Malmö stad
Kostnader, arkeologi	
Fältarbete:	4 550:-
Rapport:	4 550:-
Tryck:	1 000:-
Resor:	410:-
Summa:	10 510:-